„Ook had de Heere God gesproken."

> Ook had de Heere God gesproken: Het is niet goed, dat de mensch alleen zij; Ik zal hem eene hulpe maken, die als tegen hem over zij.
> Genesis 2 : 18.

Van de afgoden zingt de psalmist: »Zij hebben een mond, *maar spreken niet*," en tegenover die afgoden verheft hij in zijn lied met alle heiligen dien God »die *spreekt* en het is er, die gebiedt en het staat er."

Dat spreken, is in God geen zich schikken naar den mensch, want eer nog de mensch geschapen was, zoo lezen we, *sprak God:* »Daar zij licht," en zie, er was licht. En zelfs aan die schepping van het licht, was de schepping van hemel en aarde, eveneens door een *spreken* Gods, voorafgegaan; want immers »door *het Woord des Heeren* zijn de hemelen gemaakt en door den Geest *zijns monds* al hun heir."

Van een *zwijgend* God weet de Heilige Schrift niets. *Niet* te spreken, is het merkteeken der stomme afgoden; maar van Jehova heet het: »Hoor, mijn volk, en Ik zal *spreken*," en het Nieuw Verbond betuigt van het Oude: »God voormaals op velerlei wijze tot de vaderen *gesproken* hebbende door de profeten, heeft in deze laatste dagen tot ons *gesproken* door den Zoon."

Staat er in Psalm 94: »Zou Hij, die het *oor* geplant heeft, niet *hooren?* Zou Hij, die het *oog* geformeerd heeft, niet *zien?*" — wie voegt er dan niet in éénen adem bij: »Zou Hij, die den *mond* schiep, niet *spreken?*"

Als Mozes bedremmeld is, om op audientie bij den koning van Egypte te gaan, vraagt God hem: »Wie heeft den mensch den mond gegeven?" als wilde Hij zeggen: »Ik heb u immers het spraakvermogen ingeschapen;" en daarom volgt er dan ook: »En nu, ga henen, en Ik zal met uwen mond zijn en Ik zal u leeren wat gij spreken zult."

Zoo volkomen zeker zijn de zieners van het feit, dat ze de stemme Gods beluisterden, dat ze schier elke profetie met het opschrift: »Alzoo zegt de Heere" aanvangen, en dat zelfs een Bileam betuigt: »Wat de Heere *spreken* zal, dat zal ik *spreken*."

En als van de hoogte van den Sinai het wondere geluid tot het oor van al het volk in de vlakte is doorgedrongen, dan ondergaat al het volk op zoo indrukwekkende wijze de overmacht van het Goddelijk Woord, dat benauwdheid der ziele hen aangrijpt, en ze tot Mozes vluchten, zeggende: »Spreek gij met ons, *maar laat de Heere met ons niet spreken*."

Vooral dit spreken van God op den Sinai moet dan ook zoo klaar en helder een spreken in menschelijke woorden zijn geweest, dat Mozes in zijn afscheidsrede tot het volk zegt: »Vraag toch naar de vorige dingen, of ooit zulk een groot ding geschied zij, dat een volk gehoord hebbe *de stemme Gods*, sprekende uit het midden des vuurs, *gelijk gij gehoord hebt*."

En als Samuel, wanende dat Eli hem riep, door Eli ontwaart dat zulk een roepen een *stemme Gods* kan wezen, knielt de jonge man eerbiedig in den Tabernakel neder, en zegt in heilige ontroering: »*Spreek Heere*, uw knecht hoort."

Het gaat daarom niet aan, al zulk spreken Gods in *overdrachtelijken* zin te verklaren, en ge *moogt* niet zeggen, dat God eigenlijk *niet* spreekt maar den mensch iets beseffen doet, en dat de mensch, in wien dit besef opkwam, zich dit valschelijk als een spreken Gods voorstelt.

Reeds wie dit zegt, brak met de Heilige Schrift. De Schrift toch verhaalt u op een wijze, dat het duidelijker niet kan, hoe ze wel waarlijk bedoelt u te zeggen, dat God op velerlei wijze, ja, maar dan toch ook in zeer eigenlijken, werkelijken zin, als een man tot zijn broeder in hoorbare klanken en met menschelijke woorden gesproken heeft.

Wie, zoo vraagt de Heere, heeft den mensch *den mond gegeven*, ben Ik het niet? En al wie nog in een schepping des menschen door Gods almachtigheid gelooft, zegt hier Amen op.

Maar dan, let en merk er op, volgt hier ook uit, dat het denkbeeld, of wilt ge de idee, om een wezen te scheppen dat *spreken* kan, en dus de voorstelling van wat *spreken* zijn zou, en het uitdenken van het orgaan, waardoor de mensch zou spreken, in God is opgekomen, nog eer er een eenig mensch was, of ooit één eenig mensch één enkel woord met menschelijke stem had uitgesproken.

Spreekt het nu voorts vanzelf, dat de wetten en ordinantien, die onze menschelijke taal, zoo wel wat de taalregels als de geluidswetten aangaat, niet door ons menschen, maar door een hoogere macht boven ons zijn vastgesteld, en dat het van het orgaan, van deze regels afhing, hoe onze menschelijke taal worden zou, dan moet onze taal door God uitgedacht en door God bepaald zijn, alvorens wij ze door zijn heilig bestel ontvingen.

En is dit nu alzoo, dat het denkbeeld zelf van taal en spreken, en de menschelijke vorm van de taal, en de regels der taal, en de woorden klankvorming, bij God geweest zijn, eer wij ze aanwenden konden, keert dan niet de orde om, wie zegt dat het spreken in God *overdrachtelijk* is, en moet niet veeleer beleden, dat alle spreken eerst in God was, en dat het uit God op *ons* is overgedragen?

God sprak: »Laat ons menschen maken naar *ons* beeld en naar *onze* gelijkenis." En erkent ge nu, dat de taal de uitingsvorm van ons *bewustzijn* is, en dat het bewustzijn den *mensch* maakt, wie betwist dan nog, dat de mensch alleen daarom taal en spraakvermogen bezit, omdat hij het beeld draagt van dien Eeuwig-Oneindige, van wiens wezen het *uitspreken* van zijn Goddelijke gedachten kortweg onafscheidelijk is?

Ook die zelfgenoegzame wetenschap, die buiten de Schrift rekent, had de vraag gesteld, van waar den mensch de menschelijke taal was toegekomen.

Die taal kwam niet uit ons zelven, zeide men dan. Ze moest van ergens elders, ze moest van buiten den mensch aan den mensch zijn toegekomen.

En nu stond men voor twee mogelijkheden.

Boven ons staat onze *God*, en beneden ons staat het *dier*. Onze taal kon dus uitvloeisel en afdruk zijn van een hooger spreken Gods, of wel nabootsing en uitwerking van het geluid dat het dier uitstoot.

En toen heeft het den wijzen onder deze mannen der wetenschap goedgedacht, om van God het aangezicht af te wenden, en liever uit het dier dan uit Hem den oorsprong van ons menschelijk spreken af te leiden.

Een valsche wetenschap, die er nog o.dangs een van haar hoogepriesters toe leidde, om, niet het eeuwig-*Goddelijke*, maar om het »eeuwig-*dierlijke*" te roemen, als het steunpunt van ons menschelijk aanzijn.

Maar in wie gelooft, komt al wat in hem is, tegen zulk onheilig beweren op.

Al wat *geest* is spreekt. De engelen zijn geesten en ze spreken, de mensch is een geest en hij heeft de gave van spreken ontvangen, en beiden, mensch en engel, zijn met die gave der sprake toegerust, alleen omdat ze geesten zijn naar God, die *de* Geest is, geschapen.

Omdat God spreekt, dáárom en dáárom alleen spreken ook zij.

En zeg nu niet, dat voor het spreken een mond, en voor een mond een lichaam noodig is, en dat alzoo, wijl God een *Geest* is, en alle lichamelijke gedaante van Hem verre is te houden, dus ook aan geen *eigenlijk* spreken van God kan worden gedacht.

Of zijn ook niet de engelen zonder lichaam, en zingen ze dan hun lied voor den Eeuwige niet?

En ook, als de gezaligden uit het leven wegsterven, scheidt dan de ziel niet van het lichaam? En waant ge dan soms, dat de volmaakt rechtvaardigen voor den Troon tot aan den dag der Opstanding toe, met stomheid zullen geslagen zijn? Abraham, David, Jesaia, Johannes sinds hun sterven stom en sprakeloos en zwijgend voor God?

Dat het spreken *anders* toegaat bij geesten, die onlichamelijk zijn, en bij hen die in het lichaam verkeeren, ontkent niemand. Maar is dan onze gebrekkige taal al de taal, in u de hoogste taal? Of zegt Paulus de apostel u niet, dat hij opgetrokken is geweest in den derden hemel, en daar gehoord heeft woorden, die voor ons, in onzen gebrekkigen toestand, niet zijn om uit te spreken.

En in zooverre ja, is er een zich schikken van God naar den mensch, als Hij hem na den zondeval aanspreekt, in zijn door dien val ontredderde, straks bij Babylons torenbouw uiteengerukte taal.

Maar als ge beweren woudt, dat God niet op de wijze, waarop Hij den mensch ons laat toespreken, ook zelf ons kan toespreken, dan zij u toch afgevraagd, of het dan God schorten zou aan de *gedachten*, die in het woord belichaamd worden, of aan de kennis der *woorden*, die Hij ons zelf geleerd heeft, of eindelijk aan de mogelijkheid, om rechtstreeks de lucht in trilling te brengen, die onder ons in trilling wordt gebracht door ademtocht en spraakorgaan?

En daarom van niets anders gaan alle deze overleggingen, alsof God niet spreken kon, uit, dan van de zotte inbeelding, alsof ons bewustzijn, onze kennis, onze gedachten, onze woorden voor die gedachten, en onze klanken voor die woorden, uit ons en door onszelven uitgedacht en geformeerd waren, zoodat God ze bij ons had waar te nemen, en ze ons nadoen moest; terwijl het toch omgekeerd voor een iegelijk die nog in »God Almachtig, den Schepper des hemels en der aarde" gelooft, zekerder dan de zekerheid zelve vaststaat, dat alle deze dingen, die het spreken mogelijk maken, eerst in God zijn, geweest, door God zijn uitgedacht, door God geformeerd zijn, en uit Hem en door Hem ons ingeschapen en ons uit genade verleend zijn.

Aldus treedt dan ook de ernst aan het licht van wat Jezus zoo wonderbaar sprak, dat »de mensch eens rekenschap zal geven van elk ijdel woord op aarde gesproken."

Bij onze luchthartige opvatting van sprake, taal en woord past dat zeggen niet. Of is niet onze mond onze, en ons spreken in onze macht?

Maar is ons spreken een trek in ons van het beeld van God; spreken wij, omdat zijns het spreken is; en is alzoo ons menschelijk spreken het hanteeren van een in oorsprong Goddelijk instrument, — dan treedt ook op eenmaal onze taal en ons spreken in veel hooger, in ten deele zelfs heilige beteekenis voor ons.

Dan verstaan we op eenmaal de *macht* van het woord, de bezieling en de kracht die van menschelijke taal kan uitgaan, de werking die ze uitricht, de gevolgen die het gesproken woord schept.

Uw sprake is dan niet meer een ijdel geklap, maar een hanteeren van een vuur dat koesteren en bezielen, maar ook verzengen en verschroeien kan.

En ge gevoelt dan drang en behoefte in u opkomen, om ook voor uw taal en uw woord te bidden: Heere, zet een wacht voor mijn lippen.

Ook uw spreken gaat dan een plaats innemen in uw *verantwoordelijk* leven. Die verantwoordelijkheid ook voor uw taal en uw woord, gaat u op de ziel wegen.

Op de ziel wegen ook uw roeping, om uw taal te kennen, om uw sprake te oefenen, en er de macht van te ontwikkelen die er in zit. Een taalles op school, een spraakoefening om bezield te spreken, wordt een dienst in den Voorhof.

Te *zwijgen*, waar *spreken* plicht is, wordt dan het kind van God tot zonde.

En als hij alleen, of met anderen, de groote werken Gods mag *verkondigen*, of het lied des lofs van de ontfermingen zijns Gods mag *uitzingen*, of in het *stil gebed* tot God zelf mag spreken, dan ontwaart hij in heilige verrukking, hoe in al zulk spreken, van zijn God en tot God, zijn menschelijke taal eerst recht opklimt tot haar heiligste bestemming.

Register op E VOTO.

Er is een *naam-*, *zaak-* en *tekst*register op de vier Deelen van *E Voto* in gereedheid gebracht, dat voor de premie-inteekenaren op dit werk verkrijgbaar wordt gesteld tegen den prijs van *vijf en zeventig cents*. Voor de overige koopers van *E Voto* tegen den prijs van *een gulden vijf en twintig cents*.

Premie-inteekenaren op *E Voto*, die dit Register in hun bezit wenschen te hebben, worden hiermede uitgenoodigd bij de abonnementsgelden voor de *Heraut* in Januari *vijf en zeventig cents* extra te voegen, of *f* 0.75 in postwissel te zenden.

Zij, voor wie dit opeens te veel mocht zijn, kunnen volstaan met in Januari 1897, in April 1897 en in Juli 1897 telkens bij het abonnementsgeld *vijf en twintig cents* over te maken.

Aan alle premie-inteekenaren, tevens abonnenten, die hieraan voldoen, zal bedoeld Register, zoodra het van de pers komt, en de *vijf en zeventig cents* afbetaald zijn, franco aan huis worden toegezonden.

P. S. **Nog slechts 300 van de 1500 inteekenaren op *E Voto* hebben dusver zich aangemeld.**

Zij men zoo goed, zich spoedig op te geven. Anders worden er te weinig exemplaren gedrukt en kan men naderhand er geen meer krijgen.

Amsterdam, 26 Febr. 1897.

Quaestie van Oud-Beierland.

Later dan we hoopten zijn we in het bezit gekomen van het verhandelde in de zaak van Oud-Beierland, bij de Arrondissements-rechtbank te Dordrecht, op 13 Januari 1897.

Thans haasten we ons, het stuk in extenso mede te deelen.

Het luidt aldus:

Voorzitter: Mr. W. Gorter.

Rechters: Mrs. D. van Tienen Jansse en K. M. Phaff.

Off. van Justitie: Mr. L. U. N. F. M. Ridder van Rozenthal.

De Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A, ten deze vertegenwoordigd door haren kerkeraad, thans bestaande uit F. D., consulent; J. v. d. B. en T. van 't G., ouderlingen; A. N. en G. v. D., diakenen, eischeres, procureur Mr. A. den Bandt,

tegen

1°. C. W., vroeger predikant bij de Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A; 2°. D. B., boekverkooper; 3°. W. v. d. W., arbeider; 4°. E. de V., bezemmaker; 5°. K. v. d. S., arbeider en 6°. C. van 't H., arbeider, allen wonende te Oud-Beierland, gedaagden, procureur Mr. A. A. Moll.

Eischeres heeft gesteld, dat de eerste vier gedaagden, vroeger met A. den Boer en J. Weeda uitmakende den kerkeraad van de Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A, als zoodanig waren belast met het beheer der goederen en fondsen van eischeres, terwijl de gedaagde sub 1° als toen ten tijde predikant, het recht had de aan die kerk toebehoorende pastorie te bewonen. De eerste vier gedaagden echter scheidden zich van die kerk af en hielden dus op leden van den kerkeraad te zijn, terwijl Den Boer en Weeda als zoodanig hadden bedankt. Daarop werd de kerkeraad samengesteld als aan het hoofd der dagvaarding staat vermeld. Niettegenstaande dit alles bleven de eerste vier gedaagden, met de gedaagden sub 5° en 6° (die zich bij hen hebben aangesloten), voortgaan, als waren zij nog leden van dien kerkeraad, de goederen en fondsen der eischeres onder zich te houden en de gedaagde sub 1°, om de pastorie te bewonen. Aan de op 25 September 1895 door eischeres hun gedane sommatie tot afgifte dier goederen, tot het doen van rekening enz. werd niet voldaan, zoodat eischeres hunne veroordeeling hiertoe vordert, met uitbetaling van het eventueel beschikbaar saldo dier rekening.

Gedaagden beantwoordden dien eisch met de erkenning, dat de gedaagden sub 1° tot 4° inderdaad met Den Boer en Weeda uitmaakten den kerkeraad van de Gereformeerde kerk A, ook, dat zij het beheer hadden over de goederen en fondsen van deze. Wat meer zegt, zij vertegenwoordigen die kerk geheel, zoowel op kerkelijk als op stoffelijk gebied. De aldus samengestelde kerkeraad nu besloot in zijne vergadering van 28 Januari 1895 »met meerderheid van stemmen", om het kerkverband met »de Gereformeerde kerken" te verbreken en »terug te keeren" tot de Christelijk Gereformeerde kerk in Nederland. Dit »wettig genomen besluit, dat in den geest was van nagenoeg de geheele gemeente", bond de gemeente dientengevolge, meenen gedaagden en dus keerde de Gereformeerde kerk A te Oud-Beierland met al hare goederen terug tot de Christelijk Gereformeerde kerk te Oud-Beierland, waarvan gedaagden den kerkeraad uitmaken. De nu als eischeres optredende zich noemende »Gereformeerde kerk A" te Oud-Beierland kan geen aanspraak maken op die goederen, die haar niet in eigendom toebehooren; evenmin is er sprake van geleden schade of af te leggen rekening en verantwoording.

Eischeres repliceerde daarop als volgt:

»Dat van een besluit, waarop de gedaagden zich beroepen, niets ten processe blijkt en dit besluit, zelfs indien het op naar den vorm wettige wijze genomen was, hetgeen dezerzijds nadrukkelijk ontkend wordt dat geschied zou zijn, elke verbindende kracht voor de eischende kerk zou missen;

dat op de Synode der Christelijk Gereformeerde kerk, gehouden te Leeuwarden in Augustus 1891, besloten is om het Reglement, waarop de gemeenten dier kerk tot dien tijd, naar de wet op de kerkgenootschappen bij de Regeering bekend stonden, aldus te wijzigen, dat daarvan slechts overbleef de in art. 3 van dat reglement vermelde kerkenordening van Dordrecht, met uitzondering van die bepalingen, welke betrekking hebben op de vroegere verhouding van Kerk en Staat en door de Synodale vergaderingen der Christelijk Gereformeerde kerk ter zijde zijn gesteld;

dat de kerkeraad der Christelijk Gereformeerde gemeente te Oud-Beierland, blijkens hare verklaring van 9 November 1891, geteekend door den eersten gedaagde als voorzitter, ingezonden aan de Regeering, namens die gemeente, verklaard heeft met de door de Synode besloten wijziging van het Reglement in te stemmen, zoodat de gemeente voortaan bij de Regeering alleen bekend zou staan op grond van genoemde Dordtsche kerkenordening, als bevattende de »Bepalingen", waarnaar de Christelijk Gereformeerde gemeenten, zoowel ieder voor zich als in gemeenschap met elkander, naar art. 36 der Dordtsche kerkenordening geregeerd worden, wordende van die verklaring hierbij overgelegd een afschrift, afgegeven door den Secr.-Generaal bij het Departement van Justutie;

dat, nadat de zaak in de kerkeraden, Classen en Provinciale Synoden was behandeld, daarna door de Generale Synode der Christ. Gref. kerk, op 16 Juni 1892 te Amsterdam vergaderd, besloten is, om voortaan met de Nederduitsch Gereformeerde kerken saam te leven in éénzelfde kerkverband onder den naam van »Gereformeerde kerken in Nederland"; dat die vereeniging daarop den volgenden dag, 17 Juni 1892, in de Generale Synode van de »Gereformeerde kerken in Nederland" heeft plaats gehad; wordende bij die conclusie een afdruk van de handelingen dier Synode overgelegd;

dat van die samensmelting tot één kerkgenootschap behoorlijk is kennis gegeven aan de Regeering met inzending van de naamlijst der kerken, tot dit kerkgenootschap behoorende, waarop onder no. 578 de eischende kerk voorkomt;

dat die kennisgeving door de Regeering is ontvangen blijkens het daarop ontvangen antwoord van den Minister van Justitie dd. 14 Juli 1892, waarvan afschrift hierbij wordt overgelegd;

dat dientengevolge de eischende kerk, die zich ook nimmer tegen de vereeniging verzet had, op wettige wijze behoorde tot het kerkverband der Gereformeerde kerken in Nederland en als zoodanig bekend was als »Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A", gelijk door de gedaagden zelve erkend wordt;

dat dit mede erkend werd door den eersten en tweeden gedaagde in het door hen ingezonden adres aan de Koningin-Weduwe dd. 28 Januari 1895, blijkens het daarop door den Minister van Justitie gegeven antwoord van 14 Maart 1895, waarvan een afschrift, afgegeven door den Secretaris Generaal bij dat Departement, hierbij wordt overgelegd;

dat de kerkeraad van een der tot die organisatie behoorende kerken volstrekt geen bevoegdheid heeft om de kerk, waarin hij kerkeraad is, uit het kerkverband los te maken en met dat kerkverband te doen breken en die kerk tot een ander kerkverband te doen overgaan;

dat het toch vanzelf spreekt, dat een kerkeraad, die zijn bevoegdheid enkel en alleen ontleent aan de organisatie, waarvan hij deel uitmaakt, niet op voor de kerk verbindende wijze besluiten kan nemen, lijnrecht in strijd met die organisatie, daar hij alsdan gaat buiten de bevoegdheid krachtens de organisatie, aan hem toegekend;

dat van een besluit tot, »terugkeer" tot de Christelijk Gereformeerde kerk in Nederland, waarvan gedaagden melding maken, in geen geval sprake kan zijn, daar de Christelijk Gereformeerde kerk in Nederland, waartoe de eischende kerk vroeger behoord had, gelijk boven werd aangetoond, had opgehouden te bestaan en was opgelost in het kerkgenootschap, bekend als »de Gereformeerde kerken in Nederland";

dat wel op 15 Januari 1893 te 's-Gravenhage opnieuw een Christelijk Gereformeerde kerk in Nederland werd in het leven geroepen, doch dat dit inderdaad een nieuw kerkgenootschap was, al wilden ook de oprichters het aanvankelijk doen voorkomen, alsof het door hen opgerichte kerkgenootschap niet was een nieuwe, maar de voortzetting der vroegere Christelijk Gereformeerde kerk;

dat zij echter in hun brief aan den Minister van Justitie dd. 10 Juli 1893 (die nieuw Kerkelijk Handboek van Van Alphen j.g. 1894 bl. 442) verklaarden niets anders te willen zijn en blijven dan de Christelijk Gereformeerde kerk in Nederland, »zooals die *tot* 17 Juni 1892 bestond", alzoo erkennende, dat die kerk met 17 Juni 1892 had opgehouden te bestaan, waarmede vanzelf terugkeer tot *die* kerk uitgesloten was;

dat hetgeen door gedaagde in de 3e alinea hunner conclusie van antwoord wordt gezegd, n.l. dat door het genomen besluit de Gereformeerde kerk A te Oud-Beierland met al hare goederen zou zijn »*teruggekeerd tot de Christelijk Gereformeerde kerk te Oud-Beierland*", de ongerijmdheid zelve is; dat de gedaagden zeggen, dat van hun besluit aan de autoriteiten is kennis gegeven, doch deze blijkens het hiervoren vermelde antwoord van den Minister van Justitie van 14 Maart 1895 daarvan geen notitie hebben genomen;

dat diezelfde Minister daarentegen, blijkens zijn hierbij overgelegd schrijven van 9 Mei 1895 aan Deputaten van de Gereformeerde kerken in Nederland voor de correspondentie met de Hooge Regeering, nota heeft genomen, dat de Gereformeerde kerk A te Oud-Beierland is blijven voortbestaan;

dat het besluit, waarvan gedaagden melding maken op de boven aangevoerde gronden krachteloos zou zijn, ook al ware het met inachtneming van de voor een behoorlijk besluit van den kerkeraad geldende regelen genomen;

dat dit in casu bij het zoogenaamd besluit van 28 Februari 1895 niet eens is geschied, omdat, zooals de eischeres nader uitvoerig ontwikkelt, de te dien aanzien voorgeschreven formaliteiten niet zijn in acht genomen;

dat de gedaagden nu wel zeggen, dat het zoogenaamd besluit geweest zou zijn in den geest van nagenoeg de geheele gemeente, doch dat de leden der kerk daarover niet geraadpleegd zijn, zoodat van de juistheid van der gedaagden bewering niets gebleken is;

dat het aan leden der eischende kerk natuurlijk volkomen vrijstaat individueel het kerkgenootschap, waartoe zij behooren, te verlaten en tot een ander over te gaan, maar dat zelfs niet door de meerderheid der leden van de kerk zou kunnen worden besloten om het kerkverband voor de eischende kerk te verbreken en tegen den zin der minderheid de plaatselijke kerk met al hare goederen tot een ander kerkgenootschap te doen overgaan;

dat waar gebleken is, dat de gedaagden zich geheel ten onrechte beroepen op meergemeld besluit, aangezien daaraan elke verbindende kracht moet worden ontzegd en daarmede hun eenig verweer wegvalt en zij de overige posita der dagvaarding en conclusie van eisch niet hebben weersproken, aan de toewijzing der vordering niets meer in den weg staat."

Bij duplick beweerden gedaagden: »dat de kerkeraad van een tot de Gereformeerde kerken behoorende kerk wel degelijk de bevoegdheid heeft die kerk uit het kerkverband los te maken en tot een ander te doen overgaan, omdat juist de eigenaardige organisatie van dat kerkgenootschap meebrengt, dat iedere kerk een afzonderlijk geheel vormt, waarin de kerkeraad de hoogste macht uitmaakt;

dat het besluit der Synode van 16 Juni 1892 geen verbindende kracht had, omdat de gemeenten dat besluit niet hebben bevestigd;

dat verscheidene gemeenten, dadelijk na kennisneming van het besluit der Synode, zich dan ook tegen de vereeniging hebben verklaard en aan de regeering kennis gegeven, dat ze, evenals vroeger, bleven Christelijk Gereformeerd en het alzoo onjuist is, dat op 3 Januari 1893 een nieuwe Christelijk Gereformeerde kerk zou zijn opgericht;

dat van het besluit van den kerkeraad der Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A, van 28 Januari 1895 een afschrift in het geding wordt gebracht en bij het nemen van dat beluit de formaliteiten behoorlijk in acht genomen zijn;

dat op slechts 17 hoofden van gezinnen na, de geheele gemeente zich met het kerkeraadsbesluit heeft vereenigd, nadat terecht mocht gesteld worden, dat nagenoeg de geheele gemeente met het besluit instemde;

dat in elk geval, volgens de stelling van de eischeres zelve, de Gereformeerde kerken in Nederland vormden een nieuw kerkgenootschap en dit nooit rechtspersoonlijkheid, volgens de wet van 1855, heeft verkregen, zoodat noch dit kerkgenootschap, noch zijne onderdeelen tot het plegen van burgerlijke rechtshandelingen zijn of ooit zijn bevoegd geweest en de eischeres dus niet in rechten kan optreden, veel minder goederen, die haar niet toebehooren, kan revindiceeren en rekening en verantwoording kan vragen."

Bij nadere conclusie is door de eischeres gezegd: »dat tegenover hare ontkentenis, dat aan den kerkeraad het exorbitant recht zou toekomen de kerk uit het eenmaal gesloten kerkverband los te maken, het bewijs van dat recht op de gedaagden zou rusten, maar zij zich wijselijk onthouden om nader te preciseeren, waar dan wel dat recht aan den kerkeraad zou zijn toegekend;

dat de stelling der gedaagden in lijnrechten strijd is zoowel met den geest als met de duidelijke woorden van de Dordtsche kerkenorde;

dat dit, om thans niet van andere artikelen te spreken, ontwijfelbaar volgt uit het laatste art. (LXXXVI) dier kerkenorde, luidende:

»Deze artikelen, de wettelijke ordening der »kerken aangaande, zijn alzoo gesteld en aan»genomen met gemeen accoord, dat zij (zoo het »profijt der kerken anders vereischte) veranderd, »vermeerderd of verminderd mogen en behoo»ren te worden. Het zal nochtans geene bijzon»dere gemeente, Classe of Synode vrijstaan zulks »te doen, maar zullen naarstigheid doen om die »te onderhouden, totdat anders van de Generale»of Nationale Synode verordend worde";

dat reeds die bepaling voldoende is om het systeem, waarmede de verdediging der gedaagden staat of valt, te veroordeelen;

dat de gedaagden ten onrechte beweren, dat het besluit der Synode van de Christelijk Gereformeerde kerk van 16 Juni 1892 verbindende kracht zou missen, omdat de gemeenten dit besluit niet hadden bevestigd;

dat die Synode, juist omdat zij de Generale Synode der Christelijk Gereformeerde kerk was, de bevoegdheid had, om tot naamsverandering en opneming van andere kerken te besluiten;

dat voor de wettigheid van zoodanig door de Generale Synode genomen besluit nergens bevestiging door de individueele lidmaten der kerken is voorgeschreven en in elk geval vaststaat, dat de eischende kerk dat besluit heeft erkend en nageleefd;

dat in deze procedure buiten beschouwing moet blijven, wat in andere gemeenten heeft plaatsgevonden;

dat de bewering der gedaagden, dat op 3 Januari 1893 niet een nieuwe Christelijk Gereformeerde kerk zou zijn opgericht, wordt weerlegd door den eigen brief der oprichters aan den Minister van Justitie van 10 Juli 1893, bij conclusie van repliek vermeld;

dat het door de gedaagden in het geding gebrachte afschrift van het »besluit" van 28 Januari 1895 niets ten voordeele van de gedaagden bewijst, aangezien vooreerst niet blijkt de conformiteit van dat afschrift met de notulen en vervolgens door dat stuk de bezwaren, door de eischeres bij conclusie van repliek aangevoerd, niet alleen niet worden weerlegd, maar veeleer bevestigd;

dat het der eischeres voorkomt, dat, waar het besluit, zelfs indien het op formeel wettige wijze ware genomen, alle verbindende kracht zou missen, de vraag naar de formeele wettigheid zonder belang is;

dat de eischeres echter, voor het geval de rechtbank daaromtrent van een ander gevoelen mocht zijn, aanbiedt de volgende feiten door getuigen te bewijzen:

1°. dat op 28 Januari 1895 de gewone wekelijksche vergadering werd gehouden van den kerkeraad der Gereformeerde kerk te Oud-Beierland A;

2°. dat de eerste gedaagde, die in die vergadering als praeses fungeerde, geen notulen liet lezen en ook geen punten van behandeling opgaf;

3°. dat, nadat de gewone beziqheid, bestaande in het tellen der collectegelden, was afgeloopen, de diaken Weeda aan den praeses gevraagd heeft of er nog iets te behandelen was, daar hij anders wenschte te vertrekken;

4°. dat de praeses daarop heeft geantwoord, dat er niets meer te behandelen was, zoodat de diaken Weeda vertrekken kon, hetgeen deze gedaan heeft";

Ten slotte, wat het nieuwe verweer van gedaagden betreft: hierop antwoordde eischeres »dat daargelaten, dat de kerkgenootschappen en de plaatselijke kerken niet geregeerd worden door de wet van 22 April 1855 (*Stbl.* no. 32) en het kerkgenootschap door een nieuwen naam aan te nemen en andere kerken in zijn verband op te nemen, daadwerkelijk geen nieuw rechtssubject werd, in elk geval hier niet in rechte optreedt het kerkgenootschap »de Gereformeerde kerken in Nederland", maar de plaatselijke kerk te Oud-Beierland, die lang vóór de wet van 1855 bestond."

Op 19 November j.l. werden deze sustenuen mondeling toegelicht, voor de eischeres door den Rotterdamschen advocaat, Mr. J. Knottenbelt, voor de gedaagden door hunnen procureur, Mr. A. A. Moll te Dordrecht. Eerstgenoemde herinnerde er aan, hoe bij de beweging van 1834 in de Nederduitsch-Hervormde kerk er een afscheiding op groote schaal heeft plaats gehad van hen, die tegen de in die kerk bestaande leervrijheid bezwaar hadden. Tal van gemeenten werden toen opgericht, die eerst officieus, later officieel als de »afgescheiden gemeenten" zijn bekend geworden. Vóór 1869 voerde elk harer een afzonderlijk bestaan; in dat jaar echter vereenigden zich 328 dezer plaatselijke gemeenten tot één kerkgenootschap: »de Christelijk Gereformeerde kerk in Nederland". Het eerbiedigde de wet van 1853 op de kerkgenootschappen, door zijn reglement aan den Koning toe te zenden.

Vast staat dus, dat men te doen heeft met een kerkgenootschap met behoorlijke statuten, welker art. 3 speciaal werd beheerscht door de oude kerkenordening van 1618/1619. Eene in deze kerk opnieuw ontstane beweging baande in 1891 den weg tot eene vereeniging met de Nederduitsch-Gereformeerde kerken, hetgeen op de in Augustus 1891 te Leeuwarden gehouden Synode een vasten vorm kreeg, doch niet dan nadat alle gemeenten daarover waren gehoord en schriftelijk hare instemming hadden betuigd. Waddingsveen weigerde; de Christelijk Gereformeerde kerk te Oud-Beierland daarentegen betuigde hare instemming. Op 16 Juni 1892 kwam te Amsterdam de samenvoeging van ieder der twee plaatselijke kerkgenootschappen tot één kerkgenootschap stand, nadat Dr. A. Kuyper had ervaren, dat het door hem lang verdedigd systeem, als zou de door hem gestichte kerk eigenlijk zijn de oude Gereformeerde, in de Nederduitsch-Hervormde kerk ontaarde, kerk der voormalige republiek, door geen rechtbank werd aangenomen. De oudere (afgescheiden) kerken werden nu met A, de jongere (doleerende) kerken met B aangeduid.

Van die ineensmelting is kennis gegeven aan de Koningin. De Oud-Beierlandsche Gereformeerde